

Број/Број: 01/2-05-1-33/13
Сарајево/Sarajevo, 18. 3. 2013.

INFORMACIJA

sa sastanka predstavnika povjerenstava za vanjske poslove parlamenta Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije, održanog 15. 3. 2013.

U Sarajevu je 15. 3. 2013. godine održan jednodnevni sastanak predstavnika povjerenstava za vanjske poslove parlamenta Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije, na kojem su sudjelovali zastupnici iz Zastupničkog doma PSBiH, predstavnici Ministarstva vanjskih poslova BiH i Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, veleposlanici Hrvatske, Crne Gore, Švedske i Finske u BiH, predstavnici Veleposlanstva Republike Srbije, predstavnici Regionalnog vijeća za suradnju i Vanjskopolitičke inicijative, te stručnjaci iz područja energetike.

Sastanku su bili nazočni: **Mirza Kušljugić** - predsjedatelj Povjerenstva za vanjske poslove ZD PSBiH, **Zvonko Jurišić** - drugi zamjenik predsjedatelja, **Azra Hadžiahmetović** i **Salko Sokolović** - članovi Povjerenstva, **Beriz Belkić**, **Lazar Prodanović** i **Mato Franjičević** - zastupnici u Zastupničkom domu PSBiH, **Milorad Pupovac** - predsjednik Odbora za vanjsku politiku Hrvatskog sabora, **Đuro Popijač** - potpredsjednik Odbora za gospodarstvo Hrvatskog sabora, **Miodrag Vuković**, predsjednik Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, **Suljo Mustafić** - zamjenik predsjednika Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, **Dritan Abazović** i **Vasilije Lalošević** - članovi Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, **Marija Obradović**, potpredsjednica Odbora za vanjske poslove Narodne Skupštine Republike Srbije, Nj.E. **Bosse Hedberg** - veleposlanik Kraljevine Švedske u BiH, Nj.E. **Pekka Metso** - veleposlanik Finske u BiH, **Fuad Strik** - počasni konzul Finske u BiH, Nj. E. **Tonči Staničić** - veleposlanik Republike Hrvatske u BiH, **Alenka Hudek** - ministrica savjetnica u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u BiH, Nj.E. **Dragan Đurović** - veleposlanik Crne Gore u BiH, **Zorka Kujović** – treća tajnica Veleposlanstva Crne Gore u BiH, **Gordana Božić** - ministrica savjetnica u Veleposlanstvu Republike Srbije u BiH, **Ermina Salkičević-Dizdarević** – zamjenica ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, **Amer Kapetanović** - pomoćnik ministra vanjskih poslova BiH za bilateralne odnose, **Marijana Zubonja** iz Ministarstva vanjskih poslova BiH, **Jelica Minić** - koordinatorica stručnjaka u Regionalnom vijeću za suradnju (RCC), **Miroslav Kukobat** - predstavnik Regionalnog vijeća za suradnju zadužen za infrastrukturu i energetiku, **Sanjin Arifagić** - voditelj Odjela za gospodarstvo i društveni razvoj Regionalnog vijeća za suradnju (RCC) i **Zoran Kulundžić** iz Vanjskopolitičke inicijative BiH.

Sastanak je otvorio **Mirza Kušljugić**, predsjedatelj Povjerenstva za vanjske poslove, naglašavajući da je ovo drugi sastanak, nakon zagrebačkog inicijalnog, predsjednika odnosno predstavnika povjerenstava/odbora za vanjske poslove/politiku parlamenta BiH i njoj susjednih zemalja Crne Gore, Hrvatske i Srbije. Povjerenstvo za vanjske poslove ZD PSBiH

se u pripremi ovoga sastanka vodilo zamisli da nastavi u duhu onoga što je započeto u Zagrebu vezano uz rad na dogradnji modela daljnje suradnje parlamentarnih povjerenstava/odbora za vanjsku politiku/poslove. Kao mogući model suradnje izabrano je definiranje sektorâ u kojima bi se, korak po korak, pravili pomaci, kako bi se došlo do platforme za intenzivnu suradnju odbora/povjerenstava u konkretnim temama. U okviru tih promišljanja, a u pripremi sastanka, Povjerenstvo je akcentiralo temu *energetskog siromaštva* kao zajednički problem i mogući integrirajući faktor suradnje u sektoru energetike.

U ime Ministarstva vanjskih poslova BiH, skupu se obratio **Amer Kapetanović**, pomoćnik ministra, ukazujući na još mnogo otvorenih bilateralnih pitanja između ovih zemalja, lošu infrastrukturnu povezanost, energetska razjedinjenost, mikropolitike koje su na regionalnom makroplanu u koliziji, te uporno bježanje od regionalnog identiteta, supranacionalnog identiteta koji je preduvjet za jedan drugi supranacionalni identitet – europski. Ukazujući na potrebu za novom političkom paradigmom – *ponovnim regionalnom povezivanjem* na temeljima sličnog povijesnog naslijeđa, istog civilizacijskog kruga i gospodarske upućenosti jednih na druge. To povezivanje u početku bi moglo biti funkcionalno-sektorsko (infrastruktura, energetika, ekologija itd.). Simbolički, Sarajevo i 2014. godina možda bi mogli biti početak nove političke paradigme – paradigme integracije regije, koja je kao takva spremna za integraciju u EU. Parlamentarna suradnja može ohrabriti izvršnu vlast na putu ubrzavanja i jačanja suradnje. Za to su potrebne vizije i hrabrost, a one dolaze iz ovakvih inicijativa.

Ermina Salkičević-Dizdarević, zamjenica ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, pozdravila je sudionike skupa, a osobito izbor teme energetskog siromaštva, koja je u domeni tog ministarstva i kojom se intenzivno bave i na, od nas bogatijem, Zapadu. To, dakle, nije nužno povezano s infrastrukturom u tome sektoru, nego i s brojnim drugim elementima, među kojima su energetska učinkovitost, kao i aspekt djelovanja socijalne države.

Nakon uvodnih izlaganja sumirane su i druge informacije o aktivnostima vezanim za suradnju povjerenstava/odbora, prije svega prijedlog teksta zaključaka sa sastanka u Zagrebu, o kojemu su se izjasnili **Marija Obradović** u ime izaslanstva Odbora za vanjske poslove Narodne skupštine Republike Srbije, **Milorad Pupovac** u ime izaslanstva Odbora za vanjsku politiku Hrvatskog sabora i **Miodrag Vuković** u ime izaslanstva Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, čime su zaključci iz Zagreba postali prvi službeni dokument nastao u suradnji parlamentarnih povjerenstava/odbora. Tri su izaslanstva potvrdila da su formalno usvojeni zaključci iz Zagreba, a crnogorsko je naglasila da nisu formalizirali razgovor o zaključcima, no s obzirom na mišljenja članova toga izaslanstva, to neće biti problem kada budu uvršteni u dnevni red njihova odbora.

Zvonko Jurišić, zamjenik predsjedatelja Povjerenstva za vanjske poslove ZD PSBiH, govorio je o Informaciji o aktivnostima Igmanske inicijative u okvirima regionalne suradnje, a koje su u jednom važnom dijelu komplementarne aktivnostima povjerenstava/odbora, uz priloženi zapisnik sa sastanka održanog u Sarajevu 18. 2. 2013., o posjetu Nordijskom vijeću u Kopenhagenu. Zvonko Jurišić ukazao je na nordijski model suradnje kao jedan od mogućih modela suradnje na prostorima ovih četiriju zemalja. Regionalnoj suradnji bi, prema njegovu mišljenju, posebno pridonijeli: procesuiranje ratnih zločinaca u svrhu pomirenja, zajednička borba protiv kriminala i korupcije suradnjom policije i pravosudnih tijela zemalja regije, bolje gospodarsko povezivanje i pretvaranje regije u zonu slobodne trgovine, ali i opći napredak svih zemalja u europskim integracijama. I dalje postoje neke stare, ali i nove prepreke regionalnoj suradnji. Neslaganja glede statusa Kosova ili ustavnog ustroja BiH

primjeri su starih prepreka; a ekonomski protekcionizam i iznova rastući politički nacionalizam, kao posljedica loših odgovora na gospodarsku krizu, primjeri su novih prepreka regionalnoj suradnji. Tome treba dodati i loše koordinacije brojnih inicijativa, kao i neusklađenost u prioritetima kojima bi se u suradnji trebalo voditi. Otuda se osjeti potreba za novim pristupom, za snažnijim impulsom u regionalnoj suradnji, jednako u starim inicijativama, kao i u pronalaženju novih, čime bi se prešlo u sljedeću, višu i kvalitetniju fazu suradnje. Favoriziranjem ekonomske suradnje i suradnje na područjima važnim za praktičan život građana otvara se model suradnje kakav je primjenjivan pri osnivanju Europske unije, kad su teški i naizgled nerješivi politički problemi ostavljani po strani. Model suradnje u regiji dio širih je integracija, dakle riječ je o izgradnji Europske unije na prostoru jugoistočne Europe, prije nego što sve države postanu članicama EU.

Zvonko Jurišić posebno je naglasio da Nordijsko vijeće može biti inspiracija suradnji naših zemalja: tamošnje države imaju različita stajališta prema međunarodnim organizacijama i savezima, ali je međusobna formalna i neformalna suradnja veoma intenzivna i na visokoj razini, gotovo u svim domenama političkog, društvenog i gospodarskog života. Suradnja se temelji na zajedničkim vrijednostima i spremnosti za postizanje rezultata koji pridonose dinamičnom razvoju svih država članica, kao i za povećanje nordijske kompetentnosti i konkurentnosti. Svrha te suradnje je učiniti privlačnijim život, rad i poslovanje u nordijskoj regiji, a s druge strane ojačati poziciju nordijskih zemalja na međunarodnom planu. Jačanje globalizacijskih trendova pokazalo je da male države imaju veću potrebu za jačanjem regionalne suradnje i zajedničkog nastupa na globalnom planu, pa tako nordijske zemlje najintenzivnije surađuju na planu: klimatskih promjena, ekologije, energije, istraživanja, obrazovanja, inovacija, slobode kretanja i općenito jačanju utjecaja nordijske regije.

Mirza Kušljugić predložio je da izvješće Zvonka Jurišića, budući da je u pisanom obliku, postane službenim dokumentom ovog sastanka, tim više što je njime na najbolji način nadomješten nedostatak izvješća predstavnika Igmanske inicijative o njihovim dosadašnjim aktivnostima, koje su povjerenstva/odbori podržavali.

U okviru razmatranja eventualnih modela koordiniranja daljnje suradnje, osobito sastanaka povjerenstava/odbora, a kako bi se pridonijelo projektiranju sljedeća dva susreta u Beogradu i Podgorici, **Milorad Pupovac** naglasio je potrebu promoviranja ove inicijative izvan regije. Istaknuo je kako je o tome već upoznao određene osobe u Bruxellesu, pa je Stefan Füle pokazao zanimanje i podržao inicijativu, nudeći svoju pomoć u razvoju daljnjeg procesa suradnje. Inicijativu su pozdravili i predstavnici nizozemske vlade, pokazali su zanimanje za nju i ponudili podršku. Uz nordijski model, model Beneluxa i baltički, kao i model suradnje Višegradske skupine, također postaje inspirativan, dok su češki parlament i senat iskazali spremnost biti domaćinima u obostranom upoznavanju mogućih modela suradnje. Pozvao je nazočne da prihvate otvorene ponude za podršku i kontakte. Za daljnji razvoj ove inicijative bilo bi važno identificirati neposredne komplementarne ciljeve naših zemalja: političke, ekonomske i međunarodne. Unutar međunarodne sfere, euroatlantske integracije su neposredni cilj svima. Važno je podržavati se međusobno i kao inicijativa djelovati u smjeru podrške realizaciji tih zajedničkih ciljeva. Sektorsko tematiziranje ovih sastanaka, istaknuo je g. Pupovac, čini se dobrom idejom za razvoj ove inicijative. Ovu je inicijativu važno legitimirati u parlamentima, ali i u vladama i kod predsjednika četiriju država, čime bi se pokazalo da je to usklađena inicijativa, a ne samo pitanje entuzijazma ovih povjerenstava/odbora i time bi postala sastavnim dijelom državnih politika.

Miodrag Vuković je, u ime izaslanstva Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, kazao kako se nada da će do kraja ožujka Odbor za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore usvojiti zagrebačke zaključke. Ističući trenutačno

najtješnju i najintenzivniju suradnju s Hrvatskim saborom, zbog ulaska Crne Gore u fazu pregovora s EU, g. Vuković naglasio je dobre odnose među parlamentima ovih četiriju zemalja. Crnogorsko izaslanstvo istaknulo je da će njihovo domaćinstvo biti okrenuto tematski zaštiti okoliša, životnog prostora i održivom razvoju, budući da su i ustavom samodefinirani kao ekološka država, a sve sa željom da očuvaju prirodne vrijednosti koje Crna Gora ima.

Marija Obradović je, u ime izaslanstva Odbora za vanjske poslove Narodne skupštine Republike Srbije, istaknula četiri pitanja: važno je razjasniti odnose između parlamenata i vlada u ovim zemljama, jer će ova suradnja vrlo brzo izaći iz okvira parlamenata i potražiti svoje mjesto u vladama, tj. u državama; na promociji ove inicijative radili su i predstavnici njihova odbora u susretima s predstavnicima EU; što se tiče tema kojima bi se ubuduće bavili, naglasila je kako je Srbiji u ovome trenutku posebno zanimljiva tema borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala; na poseban način važno je i pitanje rodne ravnopravnosti i zastupanja politike jednakih mogućnosti, pa je i nju potencirala. Predložila je da Beograd bude sljedeći domaćin sastanka koji treba biti održan krajem lipnja ili početkom srpnja.

Mirza Kušljugić je, uz sektorska područja suradnje kao funkcionalne cjeline na kojima bi se razvijale inicijative, istaknuo kako je vidljivo postojanje i međusektorskih područja (npr. uloga parlamenata u regionalnoj suradnji i/ili rodna ravnopravnost), koja bi stalno trebala biti u žiži suradnje, tim prije ako su sastavni dio Strategije za jugoistočnu Europu 2020., čiju izradu koordinira RCC.

Nakon kraće stanke pristupilo se predstavljanju aktivnosti RCC-a.

Predstavnici Regionalnog vijeća za suradnju (RCC) - Jelica Minić, koordinatorica stručnjaka u RCC-u, i Sanjin Arifagić - predstavili su svoje aktivnosti i planove za budući rad, osobito u vezi s parlamentarnom dimenzijom rada RCC-a, te Strategiju za jugoistočnu Europu 2020., čime su dali konkretan prilog sastanku.

Jelica Minić prezentirala je petogodišnji rad RCC-a, ono što je učinjeno za pet godina na polju regionalne suradnje u 13 zemalja koje RCC pokriva. Izdvojena je podrška gospodarskim reformama i poticaju razvojnim procesima ili pomoć na putu k euroatlantskim integracijama zemalja koje još uvijek nisu članice EU, u kontaktu s donatorima za određene projekte, programe, strategije, platforme od regionalnog značenja. RCC je pratio i usmjeravao regionalne inicijative, te mapirao regionalne prioritete. U svemu je važno da se zemlje regije dogovore o velikim infrastrukturnim projektima (primjerice željeznica), jer većina razvojnih projekata koji su do sada predlagani imaju fragmentirane nacionalne fokuse. Tu spadaju i socijalni programi, programi za razvoj civilnog društva, rodna ravnopravnost, poboljšanje investicijske klime, održivi energetske razvoj, razvoj visokog školstva, istraživanje i razvoj, suradnja muzeja, regionalni filmski fond, očuvanje kulturnog naslijeđa, parlamentarna suradnja, medijska suradnja itd., u čemu je sudjelovao RCC. Istaknula je kako će RCC ubuduće nastupati mnogo izravnije i usredotočiti se na pojedina tematska područja.

Sanjin Arifagić istaknuo je da je inspiracija za Strategiju za Jugoistočnu Europu 2020. bila Strategija Europe 2020., pa je ova strategija odgovor na neke izazove, sukladno ciljevima i potrebama regije. A ti ciljevi su: jačanje konkurentnosti, rast produktivnosti, socijalna kohezija i jačanje ekonomskog upravljanja. Osnovno je usvajanje vizije za Jugoistočnu Europu, što se temelji na pet stupova: pametan, uključiv i održiv razvoj- preuzeto iz europske vizije, a druga dva stupa: integrirani razvoj i dobra uprava za razvoj - specifični su za regiju Jugoistočne Europe. Naši stupovi odnose se na jaču gospodarsku integraciju zemalja regije, te uklanjanje korupcije i jačanje kapaciteta administracije. Tu su i konkretni ciljevi: 11 regionalnih ciljeva iza kojih stoji 77 nacionalnih ciljeva. U zemljama regije ti su ciljevi

ocijenjeni preambicioznima, a izvan regije nedovoljno ambicioznima. Svjesni da će u idućem razdoblju biti manje sredstava za sve aktivnosti u sklopu regionalne suradnje, RCC će biti selektivan, radit će isključivo na onome što ima regionalni značaj i što dodaje vrijednost onome što zemlje rade na nacionalnoj razini. RCC će se zalagati za decentralizirani pristup razvoju i primjeni Strategije, a pritom će zadržati kvantifikacijsko mjerenje i razvoj pokazatelja razvoja i primjene Strategije. Trebalo bi uspostaviti snažnu upravljačku strukturu za Strategiju, s jasno određenim ulogama i odgovornostima svih čimbenika. Za sve to, međutim, potrebno je osigurati snažnu političku podršku s najviše političke razine. U suradnji s Europskom komisijom, nastojat će da Strategija za Jugoistočnu Europu u idućih sedam godina postane osnova za regionalnu dimenziju IPA-e II, tj. pretpristupnih programa.

Nakon izjava za medije nastavljena je rasprava.

U raspravi su sudjelovali Azra Hadžiahmetović iz Povjerenstva za vanjske poslove ZD PSBiH i Đuro Popijač, potpredsjednik Odbora za gospodarstvo Hrvatskog sabora.

Azra Hadžiahmetović ukazala je na važnost pronalaženja institucionalnog okvira, modaliteta regionalne suradnje i legitimizacije ove inicijative. Ukazala je i na potrebu otklanjanja lažne dileme: EU ili regija, kao da to dvoje nije spojivo, što pokazuju već poznate regionalne organizacije poput Beneluxa, Nordijskog vijeća i sl. Uz otvaranje novih tema, istaknula je kako bi se putem povjerenstava/odbora moglo potaknuti brže rješavanje otvorenih i nedovršenih pitanja među četirima zemljama, čime bi se dodatno legitimirala i ova inicijativa. Također, za ovu inicijativu čini se važnim diplomatizacija ekonomije ili ekonomizacija diplomacije. Treba razmotriti i moguće modalitete predstavljanja ove inicijative vani. Ulaskom Hrvatske u EU ova koordinacija mogla bi biti povezana s EU posredstvom predsjednika Odbora za vanjsku politiku Hrvatskog sabora, a s druge strane posredstvom RCC-a, koji ima sjedište u BiH.

Đuro Popijač je, iskazujući vlastita iskustva na polju gospodarstva, osobito naglasio ona u institucionalnoj izgradnji u Hrvatskoj u vrijeme pregovora s EU, i to osobito u segmentu tržišnog natjecanja i konkurentnosti. Sve je to i putokaz, usmjerenje na komparativne, konkurentne i komplementarne mogućnosti ovih zemalja i nužna povezivanja tržišta rada, roba, ljudi, a sve putem kvalitetnijih institucionalnih okvira.

Nakon ručka uslijedila je popodnevna sesija, tematska sjednica posvećena energetskej politici uz izlaganja veleposlanikâ Kraljevine Švedske Bossea Hedberga i Finske Pekke Metsoa, kao i energetskej siromaštvu, o čemu je izlaganje imao stručnjak za ekonomiju energetike Aleksandar Kovačević iz Beograda.

Mirza Kušljugić obrazložio je odabir teme za sarajevski sastanak - energetika i uloga parlamenata u području energetike - jer je tema energetskej siromaštvâ prisutna u Energetskej zajednici od njezina osnutka, ali na tom planu nije mnogo urađeno i ima prostora za pokretanje stvari inicijativom parlamenata. Istaknuo je da je uloga naših parlamenata u definiranju energetskej politika, za razliku od europskej zemalja i EU, značajno reducirana. Ova tema nije uskospecijalistička, nego je sveobuhvatna, ekonomsko-socijalna i veoma aktualna pitanje. Nakon najnovije krize i osjetnog osiromašenja određenih društvenih slojeva te poskupljenja energenata, ovo je iznimno aktualna tema i u EU. Otuda i zamolba veleposlanicima da sudionike skupa upoznaju s načinom ostvarivanja suradnje parlamenata u sklopu Nordijskej vijeća glede energetskej sektora na jednom od najuredenijih tržišta po pitanju energije, te iskustvima Finske u korištenju čiste energije kao razvojne šanse te zemlje. Kako zemlje regije čine spojivu energetskej cjelinu, Aleksandar Kovačević govorit će o

istraživanjima iz područja energetske siromaštva u Srbiji i Crnoj Gori, a posljednja istraživanja pokazuju da je u BiH i Hrvatskoj situacija gotovo istovjetna.

Nj.E. Bosse Hedberg, veleposlanik Kraljevine Švedske u BiH, obratio se sudionicima sastanka povjerenstava za vanjske poslove. Istaknuo je važnost okupljanja članova četiri parlamentarna povjerenstva na zajedničkom sastanku i poručio im da oni kao političari i zakonodavci imaju ključnu ulogu u razvoju svojih zemalja, kao i regije. Kazao je da je cilj nordijske energetske suradnje doprinijeti stabilnom i sigurnom sustavu opskrbe energijom, održivom rastu i dobrobiti nordijskih zemalja, a također treba poslužiti i kao sredstvo za učvršćivanje nordijskih pozicija unutar energetske sektora na globalnoj razini. Predstavio je Nordijski akcijski plan za razdoblje 2010.-2013., s osvrtom na 4. izvješće međunarodnog panela o klimatskim promjenama Ujedinjenih naroda (IPCC) i međunarodnu dimenziju u nordijskoj energetske suradnji. Kazao je da će nordijske zemlje u iduće četiri godine intenzivno raditi na:

- povećanju usklađenosti nordijskog tržišta električne energije,
- povećanju omjera obnovljive energije u energetske sustavima,
- osiguranju učinkovitog korištenja energetske resursa,
- doprinosu razvoju inovativnih energetske tehnologije,
- poboljšanju učinkovitosti transportnog sektora i razvoju zelenog goriva.

Nj.E. Pekka Metso, nerezidentni veleposlanik Finske u BiH, pozdravio je sve sudionike sastanka. Kazao je da je Finska mala zemlja, ali je i pored toga supersila u šumarstvu te je cilj Finske biti svjetskim liderom u čistoj tehnologiji korištenja energije. Dodao je kako je Finska sa 188.000 jezera jedna od vodećih zemalja u upravljanju vodama. Istaknuo je da je Finska u zadnjih deset godina tri puta bila prva u konkurentnosti gospodarstva i održivosti okoliša po indeksu Svjetskog ekonomskog foruma. Kazao je da Finska ima 20 milijuna hektara šuma kojima upravlja te je, zbog svojih ekstremnih uvjeta, naučila voditi brigu o energetske učinkovitosti i da učinkovito koristi biomasu kao energent. Veleposlanik Metso naglasio je kako je Finska uspješno riješila ekološke izazove, čime je postala globalnim liderom u energetske učinkovitosti, upravljanju vodama i bioenergijom. Kazao je da je čista energija stup finskog gospodarstva i njezin će razvoj imati ključnu ulogu, a ovaj će sektor biti oslonac finskog gospodarstva u budućnosti. Sektor čiste energije u Finskoj je u 2011. godini ostvario promet od 20,1 milijardu eura, a do 2018. godine Finska planira udvostručiti promet na 40 milijardi eura, dodao je veleposlanik Pekka Metso.

Iznio je podatak da je svjetsko tržište čistom energijom u 2011. godini imalo vrijednost od 2 triliona eura, s godišnjim porastom od približno 12%. Najavio je sudjelovanje Finske na ovogodišnjoj sesiji Europskog tjedna održive energije 24.-28. lipnja, koja će se održati u Sarajevu, čiji je glavni cilj predstaviti najbolja finska iskustva u racionalizaciji korištenja energije, s glavnim težištem na:

- obnovljivim izvorima energije, potencijalu biomase i rješenjima za kogeneraciju,
- učinkovitim upravljanju otpadom, s težištem na korištenju otpada za proizvodnju energije,
- finskoj ekspertizi tehnologije za zaštitu zraka, uključujući rješenja za smanjivanje i pročišćavanje emisije štetnih plinova,
- štednji energije primjenom „zelenih konstrukcija“ i poboljšanju toplinske izolacije.

U uvodu za stručnu tematsku cjelinu, **Mirza Kušljugić** naveo je tri razloga za odabir teme energetske siromaštva: to je aktualna tema sadašnjice, multidisciplinarnog karaktera i nažalost je zanemarena u okviru Energetske zajednice. Energetska zajednica osnovana je na temelju međunarodnog sporazuma. Povjerenstva i odbori imaju zadaću pratiti realizaciju

međunarodnih sporazuma. Očito je parlamentarni nadzor nad primjenog ovoga (a i nekih drugih) sporazuma donekle zanemaren. Poruka koja se želi poslati jest da smo sposobni okupiti stručnjake iz energetskeg sektora i pokrenuti široku raspravu o ovoj važnoj temi zajedno s RCC-om i nekim od međunarodnih donatora te polako ovu temu uvoditi u parlamente, a u cilju definiranja učinkovitijih energetskeg politike općenito.

Aleksandar Kovačević, neovisni stručnjak iz područja energetske ekonomije, uz tehničku asistenciju RCC-a, bio je prezentator za temu energetskeg siromaštva, apliciranu na regiju, pokazujući da je ona posljedica pogrešnih energetskeg politike koje vode vlade i parlamenti zemalja u regiji u posljednjih 20 godina.

Prezentacija je zasnovana na istraživanju iz 2003.-2004. godine za područje Crne Gore i Srbije. Analitički aparat ovoga istraživanja u međuvremenu je verificiran na nizu drugih istraživanja. Istraživanjima se došlo do standarda za to što znači primjerena energetska politika i što je definicija energetskeg siromaštva. Energetska dostupnost treba omogućiti stanovništvu da ukupni društveni trošak energije, koji stanovništvo može podnijeti, omogućava ostvarivanje odgovarajuće produktivnosti, ekonomske aktivnosti, zapošljavanje i drugo uz odgovarajući životni standard u primjerenom, tj. zdravom okolišu. Energetske sustavi zemalja u regiji uglavnom izlaze iz ovih okvira, ali svi izlasci iz okvira poslije dođu na naplatu, bilo povećanim troškovima zdravstva ili nekim drugim još dramatičnijim aktivnostima, jer se mogu dogoditi, ali se nikad ne mogu izbjeći troškovi utjecaja na okoliš (poplave, klizišta, utjecaj kiselih kiša na poljoprivredu koji, prema procjenama, smanjuje proizvodnju do 25% i sl.). Regija, kao dinarski predio, ekološki je veoma osjetljiv, zbog biodiverziteta, osjetljivosti zemljišta itd., što dramatično utječe na siromaštvo, imovinu kućanstava i stanovništva. Stanovništvo je izloženo šokovima i u budućnosti će biti još više izloženo zbog pogrešnih energetskeg politike.

U zemljama regije uopće nije zabilježeno da se visoka kvaliteta života može ostvariti uz niži utrošak energije po stanovniku (što je trend u razvijenim zemljama). Ovdje do toga nije došlo, dapače ovdje se ne samo što je s istom energijom došlo do dramatičnog kvarenja kvalitete života, nego je došlo i do rasta potrošnje energije. To je ozbiljno kvarenje nečega do čega se došlo u 80-tim godinama prošloga stoljeća. U čemu se to očituje? To je posebno vidljivo u tzv. zimskoj smrtnosti, jer ljudi više umiru zimi nego ljeti.

Ilustrirao je to nizom primjera s konkretnim učincima na grijanje stanova, utjecaj na okoliš, ukupne cijene energenata, siromaštvo kao opasnost po zdravlje i život, promjene u poljoprivrednoj ekonomiji, utjecaj na cjelokupnu industriju, dramatičnu degradaciju hidroresursa, čime regija, prema procjenama, gubi oko 2 milijarde dolara oportunog izvoznog profita. Znatno košta i skladištenje ugljena i plina, a ta cijena nije uključena u cijenu energije, tako da građani ne plaćaju tržišnu cijenu goriva. Sarajevo npr. zimi troši 37 puta više plina nego ljeti, a prosjek u regiji je 8 puta. Za to morate imati infrastrukturu koja će to pokriti, a u većem dijelu godine ta je infrastruktura neiskorištena, što netko mora platiti. To znači da će doći do degradacije postojeće infrastrukture i potrebe njezine buduće izgradnje. Prije podne je govoreno o potrebi izgradnje nove infrastrukture, a prvenstveno je potrebno koristiti postojeću infrastrukturu na solidan način. Stanovništvu se mora priznati prioritet u energetskeg opskrbi, ali kad se pojave vanjski šokovi (npr. u isporuci plina), industrija se isključuje, no tada se vidi da gradovi troše više nego u godinama kada je i industrija bila uključena. To pokazuje da je osjetljivost sustava na vanjske okolnosti takva da sprečava valjan razvoj industrije. To što industrija ima ugovorene obveze, izvozne poslove i rokove, sve to postaje drugorazredni problem, jer je se isključi ne kad njoj odgovara, nego kad je nužda.

Pitanje, primjerice, potrošnje ogrjevnog drveta Srbiji, koje je skuplje nego u BiH, toliko je izraženo da je gotovo eliminiralo drvenu industriju, tj. drvna industrija izgubila je

konkurentnost, jer je ogrjevno drvo skupo plaćeno. Druga strana tog problema skupog ogrjevnog drveta je što stanovništvu ostaje manje novca za druge potrebe: za robu široke potrošnje, obrazovanje, zdravstvo i dr., a to utječe s 4%-5% mogućeg rasta nacionalnog proizvoda. Dakle, dolazi do toga da je smanjena tražnja domaćih roba i usluga, a nema se kome prodati roba, jer je novac već potrošen na ogrjev. Poseban problem predstavljaju i sustavi daljinskog grijanja, u kojima je infrastruktura skupa, opterećenje infrastrukture veliko i skupo, a tu cijenu stanovništvo ne može platiti, a niti se tu može investirati niti izaći iz problema, pa je veliki broj zgrada veoma osjetljiv na vremenske okolnosti. I to utječe na smanjenu tražnju roba i usluga i čini problem jednoj društvenoj zajednici.

Što se tiče korištenja lignita u Srbiji i BiH, lignit je konkurentno gorivo, a s makroekonomske točke gledišta, ako ste uložili vrijeme, novac, strojeve, radno vrijeme i energiju da iskopate tonu lignita, uložili ste isto toliko koliko je netko u nekoj drugoj zemlji uložio za kopanje kamenog ugljena, a on je iskopao četiri puta više energije od vas. Dakle, vaša je produktivnost četiri puta manja i taj nedostatak produktivnosti je toliko da na njemu ne možete zasnovati konkurentno izvozno gospodarstvo. Šta god se proizvodilo s tom strujom, više niste konkurentni u izvozu i nema gospodarskog razvoja. Ova kalkulacija vrijedi samo ako imate usporednu produktivnost, dakle ako imate produktivnost npr. njemačkog rudnika lignita. A prosječna produktivnost rudnika ovdje je 13-17 puta niža od produktivnosti u Njemačkoj. Tako je problem mnogo teži nego što izgleda: u svrhu kopanja lignita angažirane su desetine tisuća radnika, a istu količinu lignita na drugom bi mjestu kopalo 2.000-3.000 radnika. Dramatična je razlika u produktivnosti naših rudnika i suvremenih rudnika.

G. Kovačević kazao je kako je slična situacija i na području prometa. Tako, npr., male varijacije cijena izazivaju dramatične skokove potrošnje goriva, budući da ogroman broj stanovnika u regiji ima automobil, i to u svim skupinama stanovništva, pa i u najsiromašnijim. U regiji 50% kućanstava ima automobil, jer ga posjeduju zbog životnih rizika, ne nadaju se da će do njih doći hitna pomoć, javni promet kad im treba i automobil drže „za nedajbože“, a već je i samo držanje automobila trošak, pa se gorivo kupuje čim se pojavi mogućnost za njegovu kupovinu, tako da je i korištenje automobila izvan predvidivih standarda.

Ova se situacija sa stajališta investitora u energetici smatra neodrživom. Investitor smatra da nema pouzdanosti na strani tražnje, ne zna kada će se promijeniti neprimjerena energetska politika ili kada će ova struktura potrošnje biti dramatično promijenjena, svejedno nabolje ili nagore. U tim okolnostima veoma je teško ili nemoguće investirati u elektranu. S ovom strukturom tražnje i pod imperativom osiguranja stanovništvu opskrbe energijom u svakom trenutku, vlade moraju poduzeti sve moguće da dođu do energetske resursa, a to nije dobra osnova za regionalnu, prekograničnu suradnju. A hidroresursi i njihova valjana iskorištenost zahtijevala bi vrlo ozbiljnu energetske prekograničnu suradnju na zajedničko dobro. Od tog bi se resursa mogao napraviti proizvod koji je konkurentan na europskom tržištu.

Kada je u pitanju prekogranična infrastruktura, na našem se prostoru preklapaju tri europska koridora: Južni koridor, Srednjoeuropski koridor sjever – jug i Srednjoeuropsko-dunavski koridor, a prekogranični odnosi još nisu valjano definirani. To se tiče vanjske politike u regiji, ali i vanjske politike između EU i regije. To je vrlo složen problem. Energetsko siromaštvo leži u korijenu problema loših energetske politike.

Problem energetske siromaštva može se otkloniti ako se poboljša korištenje energije kod najsiromašnijeg stanovništva, ako se energija počne koristiti mnogo učinkovitije, da to manje košta i da znatno manje utječe na energetske infrastrukturu. Time se sustav uravnotežuje i dolazi se u zonu koja omogućuje suradnju i prekogranične odnose i razvoj.

Miroslav Kukobat, koji je u RCC-u zadužen za infrastrukturu i energetiku, ukazao je na djelovanje RCC-a u području energetike koje se uglavnom odvija putem Energetske zajednice. Aktivnost Vijeća za regionalnu suradnju (RCC) na području energetike komplementarna je procesu Energetske zajednice, a njome se promiče i ono što nije nikako ili u dovoljnoj mjeri obuhvaćeno aktivnostima Energetske zajednice. Ta se aktivnost odvija kroz regionalne i nacionalne parlamentarne radionice, kako bi se članovima parlamenata ukazalo na značaj i konzekvence sudjelovanje zemalja regije u Energetskoj zajednici, budući da je to prije svega problematika kojom se bave vlade, a radi olakšavanja i pripreme za donošenje određenih zakona iz ovoga područja te jačanja kapaciteta članova parlamenata u nadzoru nad radom vlada u ovome području. Regionalna energetska integracija, kao sastavni dio šire integracije, ima za krajnji cilj poboljšati ukupne gospodarske prilike u regiji, a što sadrži i naglašenu socijalnu dimenziju. Zaključkom Ministarskog vijeća Energetske zajednice od 18. listopada 2012. u Budvi, Energetska zajednica zadužena je da, u suradnji sa socijalnim partnerima, pripremi socijalnu strategiju Energetske zajednice. Stoga će RCC ozbiljno razmotriti sve što je rečeno na današnjem sastanku, jer se ovom sesijom pokazuje značajan potencijal za upotpunjavanje dosadašnjih napora u regiji. RCC će pratiti razvoj ove suradnje i predlagati konkretne oblike podrške za konkretno predložene aktivnosti, pazeći da ne dođe do preklapanja i udvostručavanja napora i resursa.

Nakon svršetka svih prezentacija sastanak je okončan kraćim izlaganjima i zaključcima. U tome su sudjelovali: Mirza Kušljugić, Đuro Popijač i Milorad Pupovac.

Đuro Popijač je u svome izlaganju govorio o iskustvima iz hrvatskih pretpripravnih pregovora, osobito na planu snažnog političkog (ne)miješanja u energetiku, zbog čega se sad plaća cijena, jer, kao što je rečeno, cijena se uvijek na kraju plati. A politika ubuduće na to uopće neće više utjecati, jer energija postaje roba, pa kao i sve drugo, ima i tržišnu regulaciju i tržišnu cijenu.

Mirza Kušljugić je i prezentaciju i primjere Đure Popijača ocijenio kao potvrdu dobrog odabira teme za ovaj skup, što ukazuje na potrebe značajnih reformi u energetske sektoru, među ostalim, i s ciljem eliminiranja energetske siromaštva, jer bez učinkovitih energetske politike nema ni gospodarske razvoja regije.

Milorad Pupovac u završnom je izlaganju današnji sastanak ocijenio uspješnim, ističući četiri važna pitanja koja su i politički ciljevi: pitanje dostupnosti enegrije, budući da se ta dostupnost sve više smanjuje; pitanje racionalnosti u trošenju energije, koja se u regiji u skladu s okolnostima u zadnja dva desetljeća - vezano uz neracionalno društveno pa i svako drugo ponašanje - neracionalno troši; pitanje samostalnosti u energetske sektoru, budući da postajemo sve ovisniji o uvozu energenata, odnosno o onima koji te energente imaju ili imaju monopol u tom području; kao i pitanje održivosti, jer energija je pretpostavka društvene i ekonomske održivosti i ona mora biti u središtu. Stoga je g. Pupovac predložio da se s ovoga skupa uputi pismo koje će svi potpisati i uputiti nadležnim parlamentarnim povjerenstvima/odborima i vladama kad je u pitanju regionalna suradnja u domeni energetike.

Ponovio je da bi sljedeće aktivnosti suradnje povjerenstava/odbora trebale biti: legitimizacija, legitimizacijski proces unutar ukupnih politika, prije svega prema vladama, tako da to postane sastavnim dijelom aktivnosti; potom promicanje ovih aktivnosti prema Višegradskoj skupini, Beneluxu, nakon što je to učinjeno s Nordijskim vijećem; te suradnja s Europskom komisijom odnosno s povjerenstvom za proširenje, kao i s Europskim parlamentom. Do sastanka u Beogradu, a za razvoj ove inicijative, dao je tri prijedloga kao zadaću: djelovanje prema neposrednim ciljevima od zajedničkog interesa, a to je proces proširenja u kojemu

bismo htjeli da sudjeluje što više zemalja i da se u pregovarački proces uključi što je moguće više zemalja, tj. Da se sa skupa uputi u tom smislu preporuka o potrebi jačanja kapaciteta parlamentarne suradnje u procesu proširenja; preuzimanje sektorskih tematskih oblasti za sastanke, pri čemu Hrvatska preuzima područje gospodarstva i oblikovanje zajedničkog gospodarskog prostora u procesu proširenja i parlamentarne suradnje u sklopu euroatlantskih integracija, a Srbija je istaknula temu borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala, te pitanje rodne ravnopravnosti u našim društvima, čemu se može dodati i jačanje civilnog sektora i suradnja među civilnim sektorima. Crna Gora svakako je istaknula temu održivog razvoja i zaštite okoliša, a Bosna i Hercegovina regionalne suradnje u energetske sektoru. Predložio je da treći sastanak bude održan do kraja lipnja u Beogradu, a do tada treba obaviti posjet Pragu i razmotriti može li do tada povjerenik za proširenje biti domaćin ovoj inicijativi, tj. predstavnicima ova četiri odbora, u Strasbourgu prilikom zasjedanja Europskog parlamenta.

Domaćin sastanka **Mirza Kušljagić** zahvalio se svim sudionicima skupa na aktivnom sudjelovanju, prihvaćajući govor g. Pupovca kao sublimaciju svega što se događalo i kao svojevrsne zaključke sa skupa. Zahvalio se u ime domaćina svima na dolasku, otvorenom razgovoru, konstruktivnom doprinosu sastanku, te prijateljskom druženju večer uoči i tijekom sastanka.

TAJNICA
POVJERENSTVA ZA VANJSKE POSLOVE

Merdžana Iglica

PREDSJEDATELJ
POVJERENSTVA ZA VANJSKE POSLOVE

Mirza Kušljagić